

Горнакевич Д.

Останніми роками досить ускладнилось життя в європейських посткомуністичних країнах. Відбулися зміни в економіці, політиці, мисленні й системі цінностей. Наслідки цих змін кожен із нас більш чи менш болісно досвідчив у власному житті. Сьогодні християнин уже не наражається на брутальне, хоч і примітивне, переслідування державного апарату, як це було в часи Радянського Союзу. Йому загрожує радше небезпека виглядати смішним, якщо захоче дотримуватися і декларувати свою віру в щоденному житті, навіть якщо він не робитиме це демонстративно, а просто не дозволить топтати християнські цінності. Християнин також щораз частіше стикається з різноманітними релігійними і парарелігійними пропозиціями і мусить оцінити їх у світлі свого довір'я до Христа.

Щоденно ми зустрічаємося з різними проявами релігійної та парарелігійної поведінки. Вони характеризуються різними ступенями усупільнення. Наприклад, читачі якогось часопису, присвяченого магії, творять набагато вільнішу суспільну структуру, ніж в будь-якій релігійній організації. Родней Старк і Вільям Сімс Бейпбридж, виходячи з різних ступенів організації, виділили три рівні релігійних структур: аудиторна релігійність, клієнтурна релігійність і релігійний рух. Аудиторна релігійність об'єднує читачів якоїсь книги, часопису, принагідних слухачів конференції на релігійну чи парарелігійну тематику. Особа, котра поширює певне послання, не займається згуртуванням своїх слухачів. Клієнтурна релігійність є вищим ступенем організації і базується на відношенні терапевт-клієнт. Прикладом можуть бути різні ворожбити, професійні маги, астрологи. Трапляється, що хтось починає вважати себе цілителем, ясновидцем, називати себе магом і вирішує об'єднати свою клієнтуру. Тоді постає релігійний рух, який має складнішу структуру, ніж групи попередніх рівнів. Рух має визначену ієрархію, резиденцію, усталену доктрину і культ, а також видає часопис або принаймні внутрішній інформаційний бюлетень.

Релігійні рухи можна поділити на такі три частини.

Західні культу і секти. Це ті, що відділилися від однієї з трьох гілок традиційного християнства, заперечуючи основоположні доктрини, наприклад, вчення про Трійцю, боголюдську природу Господа Ісуса Христа, особливу роль Діви Марії у боговтіленні тощо. Вони активно використовують Біблію, вибираючи з неї конкретні цитати, даючи їм своє пояснення.

Східні культу і секти. Вони ґрунтують свої погляди на східній релігійній філософії – індуїзмі, буддизмі, конфуціянстві тощо. Біблія не є головною священною книгою для східних культів і сект, а лише однією з книг, яка часто займає останні місця в ряді їхніх священних книг. Ісус Христос є, на їх думку, одним із богів, великим пророком.

Християнство винесене східними культурами й сектами за дужки їхніх концепцій, придаток до східної філософії.

Змішані західно-східні культу і секти, або культу Нового часу. Справді, це нове явище в панорамі релігій – спроба об'єднати релігійну ментальність Далекого Сходу, засновану

на існуванні багатьох богів і духів, із християнським монотеїзмом – вірою в одного Бога. Змішані культи і секти використовують для свого «вінегрету» не тільки далекосхідні вірування в переселення душ, а й певні положення таких монотеїстичних релігій східного походження, як юдаїзм та іслам. До всієї цієї мішанини вони додають також окремі положення християнської релігії.

У наш час, коли, мовлячи словами святого апостола Павла, «настали скрутні часи» і люди стали «самолюбні, грошоловні, зарозумілі, горді, наклепники, батькам непокірні, невдячні, безбожні, без любові, непримирливі, осудливі, розбещені, жорстокі, недобролюбні, зрадники, нахабні, бундючні, більше розкошоловні ніж боголюбні, вони мають вигляд побожності, сили ж її відреклися» (2 Тим. 3:2-5), – ці люди, шукаючи нової духовності, відповідної своїм запитам, із захопленням, приймають згадані культи і секти, особливо змішаного західно-східного типу.

Типологію нових релігійних рухів, запропоновану Массімо Інтровіне, можна було б назвати типологією чотирьох «ні». Кожне наступне «ні» визначає певний тип нових релігійних рухів (сект), чимраз більше віддалених від християнства. Ці чотири «ні» – це відкинення доктриною даної групи: 1) Церкви, 2) Христа, 3) Бога, 4) релігії. Тепер пригляньмося до цих етапів поступового віддалення від християнства.

1) Церква – ні, Христос – так.

До них відносяться рухи юдеохристиянського походження. Ідеологія цих рухів, як правило, перенасичена ентузіазмом, поєднаним з нетерпимістю до інших релігійних груп. До них можна віднести цілу гаму сект, які походять із протестантизму, наприклад, різні варіанти адвентизму чи неопентекосталізму. Сюди входять також дуже відомі рухи, як, наприклад, Свідки Єгови і мормони. До цієї категорії можна також зарахувати різні секти католицького походження – маріавітизм та групи, пов'язані з різними антипапами.

2) Христос – ні, Бог – так.

Рухи цього кола часто визначаються як групи східної орієнтації. Їх розвиток у Європі започатковується Французькою революцією і триває в різних формах донині. Ці рухи розвивають різні типи східної містики, базуючись на суфізмі, буддизмі чи індуїзмі. Вони визнають існування Абсолютної Істоти, відкидаючи, однак, особливу роль Христа. До них належать Харе Крішна, Брахма Кумаріс, Магікарі тощо. В межах цього кола знаходяться також синкретистські течії, наприклад: Церква єднання Муна, теософські та антропософські напрями.

3) Бог – ні, релігія – так.

Релігійні рухи цього кола пропонують, здавалось би, парадоксальне бачення релігійності без Бога, в якій Бог, навіть якщо не відкидається повністю, то виконує роль вторинну. Ці рухи, найчастіше, сильно наголошують на розвитку людських можливостей внаслідок терапії або квазітерапії. Прикладом такого руху є Саєнтологія або ж Silva Mind Control. До них також треба зарахувати різні уфологічні культи, як, наприклад, Aetherius Societi, Mark-Age, а також прорелігійно налаштовану частину Нью Ейдж (New Age).

4) Релігія – ні, священне – так.

Щодо цих рухів, як зазначає Массімо Інтровіне, важко вживати визначення «релігійний» у вузькому значенні. Тут швидше йдеться про «магічні рухи». Без сумніву, якість розуміння священного (sacrum) в них є, хоч воно принципово відрізняється від релігійного. Завдяки магічним ритуалам, члени цих груп прагнуть маніпулювати надприродними силами, намагаються змусити їх виконувати свою волю. До цього кола належать усі форми окультизму, ініціаційної і церемоніальної магії (розенкройцери,

масони), спиритизму, аж до неочорнокнижництва і сатанізму.

Дійсність нових релігійних рухів складна. Це виклик для Церкви і кожного християнина. Християнам слід ефективно відповісти на цей виклик, потрібно остерігатися спрощених оцінок і нерозважних дій.

Можна назвати чотири основні причини масового припливу дезорієнтованих в питаннях віри людей до культів і сект:

інтелектуальна: людина думає і шукає своє місце в цьому житті і у вічності (а ці роздумування і пошук дані Богом), культи ж і секти дають дуже впевнені, хоча й неправильні відповіді на інтелектуальні запити людини;

емоційна причина: заснована на нетерплячих пошуках частиною людей негайної відповіді на свої проблеми й ситуації (наприклад, смерть у родині, стреси, сварки, безробіття, розлучення), а культи й секти негайно пропонують готові, легкі, але цілком помилкові рішення;

соціяльна причина: цілеспрямована праця місіонерів з культів і сект із певними соціяльними групами (хворими, бідними, безробітними, бездомними, малоосвіченими), направлена на експлуатацію їхніх соціяльних потреб, наприклад, під виглядом опіки над хворими провадиться збір грошей, організуються фонди тощо;

духовна причина: розраховує на прихід у культи й секти тих, хто не твердий у своїх переконаннях, слабо орієнтується в найважливіших доктринах християнства, хто блудить і шукає вигідної для себе релігії; ці «духошукачі», непевні і мляві у своїх переконаннях, стають «здобиччю» культів і сект, але не надовго, бо одна їм швидко набридає і вони шукають іншої, нібито кращої, поки не опиняться біля «розбитого корита».

Які б не були причини, мотиви нашого відходу від Церкви, потрібно пам'ятати, що саме в Церкві отримуємо повноту відповідей на духовні запити. Ми – християни. Чи варто нам шукати духовного збагачення поза Церквою і християнством? Роздумаємо над тим, що таке Церква. Церква – це боголюдська спільнота, в котрій, окрім людей, присутній сам Бог. Боголюдськість Церкви виявляється у Святій Євхаристії. Саме у Святому Причасті відбувається найближча зустріч людини і Господа.

Люди ж, покидаючи Церкву, часто задовольняють свої власні потреби й запити: поваги, порядности, кидають лихі звички, але втрачають щось дуже важливе – участь у Святій Євхаристії. Ось так, вступаючи в певну релігійну громаду поза Церквою, людина часто набуває зовнішньої порядности, натомість, відлучає себе від Церкви і Євхаристії. Окрім того, часто з'являється впевненість у спасінні тільки через участь саме в цій організації. Однак Ісус Христос чітко промовляв: «Хто Тіло Моє їсть і Кров Мою п'є, той живе життям вічним, і Я воскресу Його останнього дня» (Йо. 6:54). Без Євхаристії немає життя! А про тих, хто пропонує щось краще, ніж те, що є в Церкві, Христос казав: «Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а в середині – вовки хижі» (Мт. 7:15). Такі «пророки» можуть пропонувати все, однак ніколи не дадуть життя, яке отримуємо тільки від самого Бога, а в Церкві це відбувається у Святій Євхаристії.

Для тих, хто обізнаний з проповіддю Христа, не достатньо просто вірити, щоб спастися, адже і диявол вірує: «Ти віруєш, що Бог один? – Добре робиш. І біси вірують, та тремтять» (Як. 2:19). Важливим і необхідним є послух Христові та Його Церкві. Апостолам Ісус Христос казав: «Хто вас приймає, той Мене приймає; а хто мене приймає, той приймає Того, Хто Мене послав» (Мт. 10:40). Спадкоємцями святих апостолів і є Церква.

Отже, перед тим, як залишити Церкву, потрібно глибоко задуматись над тим, чого ми шукаємо, чого нам бракує, і ще раз спробувати пошукати те саме в Церкві.

Горнакевич Д. Релігійні рухи // Слово № 4 (34), грудень-лютий, 2007-2008, с. 35-36.